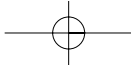

STEMMEJERN OG SVÆRE PLANKER

Den har holdt i 1000 år

Spændende snedkerarbejde omdanner svære, vellagrede planker til en flot bæk med aner tilbage til vikingerne.

Se endnu mere på
www.goerdetselv.dk

Klik • Møbler og
indretning
Klik • Rustikt langbord

Fri adgang for abonnenter

Med en vægt på over 20 kg og sine let skrævende ben står bænken solidt plantet i sine ældgamle rødder. Her er den høvlet, savet og hugget ud af en lærketræsplanke og limet og lakeret, så den kan stå ude – men den holder sig bedst indendøre.

Der ligger en spændende kombination af klassisk tømmer- og snedkerarbejde i at bringe denne bæk med aner tilbage i middelalderen frem af et par svære planker. Ja, antagelig slægter du vikingerne på, når du med stemmejernet hugger de store firkantede huller i træet og samler bænken med låseklir og tappe.

At du så i dag kan vælge at forstærke samlingerne med lim, det er en anden sag, som ikke gør bænken ringere.

På savværket efter træ

Træet til bænken finder du ikke iblandt byggemarkedets fyrretræslister og tryk-impregnerede stolper.

Du må ud på et savværk og gå på jagt i stablerne af svære planker. De har ofte ligget udendørs i lang tid, så veddet er blevet gråt, og det er gerne på barken, du kan se, om en planke er af eg, fyr, lærk, elm eller en helt femte træsort.

Måske har savværket også en flot, friskopskåret planke liggende – men lad hellere den ligge. Der er for stor risiko for, at den slår sig for meget, efter at du har bygget din bæk.

Det er både et spørgsmål om penge og brug, hvilken træsort du bør gå efter – men især, om du har mest lyst til tungt, klassisk egetømmer, gylden douglas eller måske lakeret lærketræ. Er du i tvivl, så spørg folkene på savværket.

Vælg planken rigeligt stor, mindst 40 centimeter bred og 5 centimeter tyk – 2 tommer, hed det tidligere – træet kan nemlig vride sig i varmen derhjemme, og den høvlede planke skal være omkring 4 centimeter tyk.

Planken må normalt købes i den længde, den findes i på savværket. Størrelsen af bænken bestemmer du stort set selv, og til bænken her med et sæde på 130 centimeter er brugt en planke på 230 centimeter – foruden den smallere planke til sargen.

Giv dig god tid

En høvlebæk eller et kraftigt arbejdsbord er godt at have til det tunge arbejde – den rå planke kan veje op til 50 kg, og den færdige bæk typisk 20-25 kg.

Begynd gerne med at høvle lidt af planken, så du kan se træets årer, men lad ellers træet ligge hjemme en måned eller to, så det kan slå sig til ro i den tørre luft, inden du begynder for alvor.

Hvis du ikke får planken høvlet til på savværket, så glem for en stund vikingerne, og brug en elhøvl, når planken rettes af – og gå gerne udendørs, for det giver bjerge af spåner.

Frygt ikke de mange tapsamlinger. De sidder under bænken, og små unøjagtigheder gør ingenting – med lim bliver bænken urokkelig. □

Blandt plankerne på savværket eller skibsværftet må du give dig god tid. Der skal god fantasi til at ane det høvlede træ under den grå overflade fra årene under åben himmel.

Træ med tegning

Træsorten præger bænken udseende og gør den mere eller mindre velegnet til at stå ude.

Vi har bygget bænken af en lærkeplanke, som har fået en gang lak. Her er lidt at gå efter, hvis du kan vælge mellem flere typer træ:

Lærk

Flot, gulbrunt ved med brune, tydelige årer. Bør lakeres, ellers kan træet svede harpiks i solvarmen.

Pris for træ til bænken: **cirka 1000 kroner.**

Douglasfyr

Gylden farve, flot med tydelige årer. Kan lakeres eller stå ubehandlet. God både ude og inde.

Pris for to 3 meter lange og 35 centimeter brede planker: **cirka 900 kroner.**

Eg

Flot, tungt, stærkt. Kan stå lakeret eller ubehandlet ude og inde.

Pris for en 50-60 centimeter bred, ofte 4-5 meter lang planke: **cirka 1400 kroner.**

Elm

Flot, lys gylden, brunlig farve som lys teak. Bør lakeres.

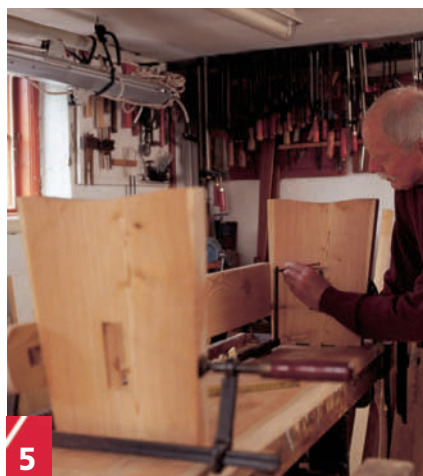
Pris for en 30-50 cm bred, 2 meter lang planke: **cirka 900 kroner.**

Sådan bygger
du bænken ... ▶

4

De aflange huller i benene til sargen bores ud med et lidt for småt bor og hugges rene med stemmejern. **Tappen i den ene ende af sargen** streges op med smigvinkel og saves til.

5

Tappen i den anden ende af sargen streges først op, efter at du har spændt bænken sammen med et par store skruetvinger med sargen på den ene side af benene. Vinklen tjekkes med smigvinkel, inden den anden ende af sargen saves til.

6

Hullerne til låsekilen i hver ende af sargen hugges ud. Buen under benene saves ud, og kanterne rundes af, inden bænken samles med lim. Tidligere kunne kilen stramme bænken op, men i en tid med lim er den mest til pynt.

TIPS

Barkede kanter kan bevares

De rå planker har ofte barkkanter, som er fristende at bevare. Det er der intet til hinder for, især til bænken, der står udendørs, kan det være flot. Men vores bæk er jo til finere, indendørs brug – i vikingetiden, forstås!

Det har vi brugt

38-40 mm tyk planke

- 1 sæde, 33 x 130 cm
- 2 ben a 33 x 45 cm
- 1 sarg, 13 x 130 cm
- 2 kiler a 4 x 17 cm

Endvidere:

- Hvid snedkerlim eller vandfast polyuretanlim (såkaldt skummelim)

Pris: 1000 kroner.

Værktøj:

- Elhøvll • Håndrundsav (kan lejes)
- Båndsliber (kan lejes) • Smigvinkel
- Sav • Stemmejern • Almindelig håndhøvll • Store bor • Boremaskine

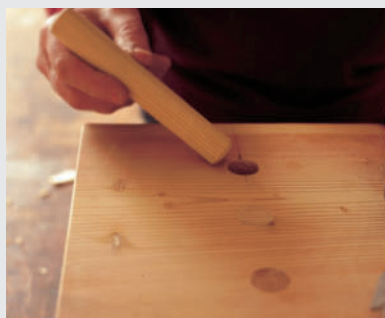
Du kan sagtens gøre bænken både bredere og længere – eller smallere og kortere, lad træ, plads og lyst råde!

To andre samlinger

Vores bæk er samlet med usynlige tappe, men du har flere forskellige samlinger at vælge mellem.

Vores bæk er samlet med skjulte tappe under sædets glatte overside, men du kan vælge mellem en lang række forskellige teknikker. Den enkleste er at bore tværs gennem sædet og ned i

benene til fire kraftige dyvler – det er kønt, men ikke helt vikingeagtigt. Vil du lege med en dekorativ samling, er de gennemgående tappe med kiler mere historiske!

Lim og store dyvler

Den lette måde at samle sæde og ben på er med dyvler med en diameter på cirka 25 mm. Dyvlerne kan sidde skjult – eller allernemtest gå helt igennem sædet. Så spænder du bænken op i den ønskede stilling, borer gennem sæde og ben på en gang og samler med lim og dyvler. Når limen er tør, skæres og slibes enden af dyvlen ned.

Gennemgående tappe med kiler

Metoden er fra før limens æra – kilerne kunne altid få et lille slag, hvis bænken blev leddeløs – men i dag limes kilerne normalt fast. To kraftige tappe fra benene føres helt igennem sædet og låses med kiler fast fra sædets overside. I tapperne er der forberedt smalle spor til kilerne, og de skal sidde på tværs af årene i sædet, ellers kan det flække.